

پیام امام

امیر المؤمنین علیه السلام

شرح تازه و جامعی بر نهج البلاغه

جلد نهم

(نامه‌های تاریخی امام علی علیه السلام)

۳۱-۱

آیه الله العظمی مکارم شیرازی

با همکاری: جمعی از فضلا و دانشمندان

فهرست نویسی پیش از انتشار: توسط انتشارات امام علی بن ابی طالب علیه السلام

مکارم شیرازی، ناصر، ۱۳۰۵ -

پیام امام امیرالمؤمنین علیه السلام: شرح تازه و جامعی بر نهج البلاغه / مکارم شیرازی؛ با همکاری جمعی از فضلا و دانشمندان. - قم: انتشارات امام علی بن ابی طالب (ع) - ۱۳۸۷.

ISBN: 978-964-533-044-1

ج. (دوره)

ISBN: 978-964-533-069-7

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیما.

کتابنامه.

ج. ۹ (چاپ اول: ۱۳۸۷)

۱. علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. - نهج البلاغه - نقد و تفسیر. ۲. علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. - خطبه ها. ۳. علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. - کلمات قصار. الف. علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. ب. عنوان. ج. عنوان: نهج البلاغه. شرح. د. عنوان: شرح تازه و جامعی بر نهج البلاغه.

۲۹۷/۹۵۱۵

۹۷۸/۰۴۲۲/۵۳۳۸

با همکاری دانشمندان محترم حجج اسلام آقایان:

مرحوم محمدجعفر امامی - محمدرضا آشتیانی - محمدجواد ارسطا
سعید داودی - احمد قاسمی - سعید عبدالمهدی توکل

ناشر

نوزدهمین نمایشگاه بین المللی کتاب تهران

پیام امام امیرالمؤمنین علیه السلام ج ۹

تألیف: آیت الله العظمی مکارم شیرازی و همکاران

تیراژ: ۳۰۰۰ نسخه

نوبت چاپ: پنجم

صفحه و قطع: ۷۰۴ صفحه / وزیری

تاریخ انتشار: ۱۳۹۵

چاپخانه: سلیمانزاده

ناشر: انتشارات امام علی بن ابی طالب (ع)

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۳۳-۰۶۹-۷

قم - ابتدای خیابان شهدا - کوی آمار (۲۲) - پلاک ۱۵

تلفن: ۳۷۷۳۲۴۷۸ - دورنگار: ۳۷۸۴۰۰۹۹

www.imamali.pub.ir

قیمت: ۳۰/۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

۱۷		مقدمه
		بخش دوم نهج البلاغه: نامه‌های امام امیرمؤمنان (ع) / ۱۹
۲۱		نامه ۱
۲۱		نامه در یک نگاه
۲۳		بخش اول
۲۴		شرح و تفسیر: حقیقت ماموری قبل ثمان
۲۶		نکته‌ها
۲۶		۱. ماجرای ابو موسی و بسیج مردم کوفه به حمایت امام (ع)
۲۸		۲. خوش بود گر محک تجربه آید به میان ♦
۳۱		بخش دوم
۳۱		شرح و تفسیر
۳۳		نکته: سرنوشت شورشیان جمل
۳۵		نامه ۲
۳۵		نامه در یک نگاه
۳۷		شرح و تفسیر: رضایت امام (ع) از مردم کوفه
۳۸		نکته: متن کامل نامه امام (ع) به اهل کوفه
۴۱		نامه ۳
۴۱		نامه در یک نگاه
۴۳		بخش اول
۴۴		شرح و تفسیر: این خانه را از کجا آورده‌ای؟

۴۷	بخش دوم.....
۴۸	شرح و تفسیر: قبالة ای بی نظیر.....
۵۴	نکته‌ها.....
۵۴	۱. انگیزه تنظیم این قبالة.....
۵۵	۲. شریح کیست؟.....
۵۹	نامه ۴.....
۵۹	نامه در یک نگاه.....
۶۱	شرح و تفسیر: فراخست را کنار بزن.....
۶۴	نکته‌ها.....
۶۴	۱. جنایات شورشیان.....
۶۵	۲. به چه کسانی می‌توان اعتماد کرد؟.....
۶۷	نامه ۵.....
۶۷	نامه در یک نگاه.....
۶۹	شرح و تفسیر: مقامات کشور اسلام امانت الهی است.....
۷۲	نکته‌ها.....
۷۲	۱. دستور العملی کامل.....
۷۴	۲. اشعث بن قیس کیست؟.....
۷۵	۳. آذربایجان در نقشه‌های پیشین اسلامی.....
۷۷	نامه ۶.....
۷۷	نامه در یک نگاه.....
۸۰	شرح و تفسیر.....
۸۳	نکته: چرا استدلال به شورا و بیعت.....
۸۷	نامه ۷.....
۸۷	نامه در یک نگاه.....
۹۰	شرح و تفسیر: موعظه گمراهان!.....
۹۳	نکته: نامه معاویه به امیر مؤمنان امام علی (علیه السلام).....

نامۀ ۸.....	۹۹
نامه در یک نگاه.....	۹۹
شرح و تفسیر: در مسیر حلّ مشکل از طریق مسالمت آمیز.....	۱۰۱
نکته: جریر بن عبدالله کیست؟.....	۱۰۲
نامۀ ۹.....	۱۰۵
نامه در یک نگاه.....	۱۰۵
بخش اوّل.....	۱۰۹
شرح و تفسیر: نبی هاشم نخستین حامیان اسلام.....	۱۱۰
بخش دوم.....	۱۱۵
شرح و تفسیر: آنجا که مردم را یاری دادند.....	۱۱۶
بخش سوم.....	۱۲۵
شرح و تفسیر: تو را با قاتلین عثمان چکار؟.....	۱۲۵
نکته: باز هم درباره قتل عثمان.....	۱۲۹
نامۀ ۱۰.....	۱۳۳
نامه در یک نگاه.....	۱۳۳
بخش اوّل.....	۱۳۵
شرح و تفسیر: نگاهی به آینده تاریک.....	۱۳۶
بخش دوم.....	۱۳۹
شرح و تفسیر: از غفلت بر حذر باش.....	۱۳۹
بخش سوم.....	۱۴۳
شرح و تفسیر: همواره بر طریق هدایت گام بر می دارم.....	۱۴۳
نکته ها.....	۱۴۶
۱. مقایسه شجاعت امام (علیه السلام) با دشمنانش.....	۱۴۶
۲. آیا معاویه در جنگ بدر حضور داشت؟.....	۱۴۸
بخش چهارم.....	۱۴۹
شرح و تفسیر: آینده شوم و تاریک دشمن!.....	۱۴۹

نکته: پیش‌بینی‌هایی که انجام شد.....	۱۵۱
نامه ۱۱.....	۱۵۵
نامه در یک نگاه.....	۱۵۵
شرح و تفسیر: آرایش صحیح لشکر.....	۱۵۸
نامه ۱۲.....	۱۶۳
نامه در یک نگاه.....	۱۶۳
شرح و تفسیر: دستورات لازم برای حرکت به سوی میدان نبرد.....	۱۶۶
نکته: معقل بن فیس کیست؟.....	۱۶۹
نامه ۱۳.....	۱۷۱
نامه در یک نگاه.....	۱۷۱
شرح و تفسیر: مالک فرماندهی لای.....	۱۷۳
نکته‌ها.....	۱۷۵
۱. اشتر مردی شجاع، مدیر و مدبر.....	۱۷۵
۲. شریح بن هانی حارثی و زیاد بن نضر.....	۱۷۶
نامه ۱۴.....	۱۷۹
نامه در یک نگاه.....	۱۷۹
شرح و تفسیر: بخش دیگری از آداب اخلاقی در جنگ.....	۱۸۲
نکته‌ها.....	۱۸۶
۱. موقعیت زنان در نهج البلاغه.....	۱۸۶
۲. اخلاق اسلامی در برابر دشمنان.....	۱۸۸
نامه ۱۵.....	۱۹۱
نامه در یک نگاه.....	۱۹۱
شرح و تفسیر: دعای جامعی برای میدان نبرد.....	۱۹۳
نامه ۱۶.....	۱۹۷
نامه در یک نگاه.....	۱۹۷
شرح و تفسیر: تقویت عزم و اراده لشکر.....	۱۹۹

۲۰۴	نکته‌ها.....
۲۰۴	۱. شواهد زنده‌ای از اعتقادات واقعی بنی‌امیه.....
۲۰۹	۲. فضائل امام علی (ع) از زبان دشمنش.....
۲۱۱	نامه ۱۷.....
۲۱۱	نامه در یک نگاه.....
۲۱۳	بخش اول.....
۲۱۴	شرح و تفسیر: بدهکارانی در چهره طلبکار.....
۲۲۱	بخش دوم.....
۲۲۱	شرح و تفسیر: نبوت افتخار برتر.....
۲۲۴	نکته: پیروان رسول خدا (ص).....
۲۲۷	نامه ۱۸.....
۲۲۷	نامه در یک نگاه.....
۲۳۰	شرح و تفسیر: آتش فتنه را با ما را از ما روشن کن.....
۲۳۴	نکته: ویژگی‌های اهل بصره.....
۲۳۷	نامه ۱۹.....
۲۳۷	نامه در یک نگاه.....
۲۳۹	شرح و تفسیر: شمول رأفت اسلامی نسبت به همه شهر و نه آن.....
۲۴۳	نکته: اسلام و اهل ذمه.....
۲۴۵	نامه ۲۰.....
۲۴۵	نامه در یک نگاه.....
۲۴۷	شرح و تفسیر: هشدار شدید به متخلفان.....
۲۴۹	نکته: چرا «زیاد» به این منصب گماشته شد.....
۲۵۱	نامه ۲۱.....
۲۵۱	نامه در یک نگاه.....
۲۵۳	شرح و تفسیر: امام علی (ع) باز هم «زیاد» را اندرز می‌دهد.....
۲۵۸	نکته‌ها.....

۲۵۸	۱. رابطه اعمال و پاداش ها
۲۵۹	۲. «زیاد» مرد نمک شناس
۲۶۱	نامه ۲۲
۲۶۱	نامه در یک نگاه
۲۶۳	شرح و تفسیر: خوشحالی و تأسف بیجا
۲۶۶	نکته ها
۲۶۶	۱. پاسخ به یک سؤال
۲۶۶	۲. انسان فاضل منهار است
۲۶۹	نامه ۲۳
۲۶۹	گفتار امام (ع) در یک نگاه
۲۷۲	شرح و تفسیر: چند وصیت پرازس
۲۷۷	نکته ها
۲۷۷	۱. قصاص یا عفو؟
۲۷۸	۲. معنای «لَا تُضَيِّعُوا سُنَّتَهُ»
۲۸۱	نامه ۲۴
۲۸۱	وصیت نامه در یک نگاه
۲۸۴	شرح و تفسیر: دستور حساب شده ای برای سرپرستی موقوفه
۲۹۲	نکته ها
۲۹۲	۱. پاسخ به دو سؤال
۲۹۴	۲. اهمیت وقف در اسلام
۲۹۷	نامه ۲۵
۲۹۸	وصیت نامه در یک نگاه
۳۰۱	بخش اول
۳۰۲	شرح و تفسیر: اعتماد به مردم در گردآوری مالیات اسلامی
۳۰۷	نکته: آداب گردآوری زکات و حقوق بیت المال
۳۱۱	بخش دوم

۳۱۲	شرح و تفسیر: نهایت احترام به خواسته‌های زکات‌دهندگان
۳۱۷	بخش سوم
۳۱۸	شرح و تفسیر: رأفت اسلامی حتی درباره حیوانات
۳۲۳	نکته‌ها
۳۲۳	۱. تأکید بر رساندن اموال زکات به نیازمندان
۳۲۳	۲. حمایت از حیوانات در اسلام
۳۲۷	نامه ۲۶
۳۲۷	نامه در یک نگاه
۳۲۹	بخش اول
۳۲۹	شرح و تفسیر: برخورد خوب با مؤدیان مالیاتی اسلامی
۳۳۳	بخش دوم
۳۳۴	شرح و تفسیر: کاری کن که نیازمندان قیامت شاکی تو نباشند
۳۳۷	نکته‌ها
۳۳۷	۱. اصناف هشت‌گانه مستحقین زکات
۳۳۹	۲. امانت، اصولی‌ترین اصل اخلاقی در اسلام
۳۴۱	نامه ۲۷
۳۴۱	نامه در یک نگاه
۳۴۵	بخش اول
۳۴۵	شرح و تفسیر: برخورد خوب با همه
۳۴۹	بخش دوم
۳۵۰	شرح و تفسیر: ساده زیست‌ها هم دنیا را دارند و هم آخرت را
۳۵۳	بخش سوم
۳۵۴	شرح و تفسیر: هشدارهای پی در پی
۳۶۲	نکته: تعادل دو بال خوف و رجا
۳۶۵	بخش چهارم
۳۶۶	شرح و تفسیر: مأمورین سنگین و پراهمیت

۳۷۱	بخش پنجم
۳۷۱	شرح و تفسیر: تنها از این گروه بترسید
۳۷۴	نکته‌ها
۳۷۴	۱. خطر منافقان
۳۷۴	۲. نامه‌ای عجیب از معتضد عباسی
۳۸۱	نامه ۲۸
۳۸۱	نامه در یک نگاه
۳۸۵	بخش اول
۳۸۶	شرح و تفسیر: چگونه محکم به داوری می‌نشیند؟
۳۹۳	بخش دوم
۳۹۴	شرح و تفسیر: امتیازهای می‌تایر
۳۹۸	نکته‌ها
۳۹۸	فضایل حمزه سیدالشهدا
۴۰۱	مقام والای جعفر بن ابی طالب
۴۰۵	بخش سوم
۴۰۶	شرح و تفسیر: نکات مهم دیگر از فضایل اهل بیت (ع)
۴۱۳	نکته‌ها
۴۱۳	۱. داستان پر غوغای سقیفه!
۴۱۴	۲. فضایل بنی هاشم در عصر جاهلیت و اسلام
۴۱۷	بخش چهارم
۴۱۸	شرح و تفسیر: این امور به تو مربوط نیست!
۴۲۳	بخش پنجم
۴۲۴	شرح و تفسیر: مقصران اصلی در قتل عثمان
۴۳۱	بخش ششم
۴۳۲	شرح و تفسیر: مرا به جنگ تهدید می‌کنی
۴۳۶	نکته: بدهکاری در لباس طلبکارا

نامۀ ۲۹.....	۴۳۹
نامه در یک نگاه.....	۴۳۹
شرح و تفسیر: خاموش کردن آتش فتنه در بصره.....	۴۴۲
نامۀ ۳۰.....	۴۴۷
نامه در یک نگاه.....	۴۴۷
شرح و تفسیر: به فکر عاقبت کار خود باش!.....	۴۵۰
نامۀ ۳۱.....	۴۵۷
نامه در یک نگاه.....	۴۵۸
بخش اول.....	۴۶۱
شرح و تفسیر: این نامه را سوی چه کسی، و به چه کسی است؟.....	۴۶۱
بخش دوم.....	۴۶۹
شرح و تفسیر: سبب نگاشتن این نامه.....	۴۷۰
بخش سوم.....	۴۷۵
شرح و تفسیر: محکم ترین وسیله نجات.....	۴۷۵
بخش چهارم.....	۴۷۹
شرح و تفسیر: دل را با اندرز زنده کن.....	۴۸۰
نکته‌ها.....	۴۸۴
۱. حیات و آبادی قلب.....	۴۸۴
۲. واعظان و اندرزگویان بی شمار.....	۴۸۶
بخش پنجم.....	۴۹۱
شرح و تفسیر: رمز پیروزی استقامت است.....	۴۹۲
نکته‌ها.....	۴۹۸
۱. رعایت احتیاط به هنگام احساس خطر.....	۴۹۸
۲. راه دستیابی به فضایل اخلاقی.....	۴۹۹
بخش ششم.....	۵۰۱
شرح و تفسیر: وصیتم را سرسری مگیر.....	۵۰۱

۵۰۵	نکته: علوم نافع و غیر نافع
۵۰۷	بخش هفتم
۵۰۸	شرح و تفسیر: انگیزه من برای نوشتن این وصیت نامه
۵۱۳	نکته: آثار تربیت در جوانی
۵۱۵	بخش هشتم
۵۱۶	شرح و تفسیر: سایه استفاده از عمر طولانی در تجارب دیگران
۵۱۸	نکته ها
۵۱۸	۱. مجموعه راز اسراری به نام تاریخ
۵۲۰	۲. چگونگی دستیابی امام (ع) به تاریخ گذشتگان
۵۲۱	بخش نهم
۵۲۱	شرح و تفسیر
۵۲۷	بخش دهم
۵۲۸	شرح و تفسیر: از پیمودن راه های مشرکانه
۵۳۵	بخش یازدهم
۵۳۶	شرح و تفسیر: همه چیز از سوی اوست
۵۳۹	نکته: مقایسه علم و جهل بشر
۵۴۱	بخش دوازدهم
۵۴۱	شرح و تفسیر: پیامبر اسلام (ص) را راهنمای خود قرار ده
۵۴۵	بخش سیزدهم
۵۴۶	شرح و تفسیر: ایمان به یکتایی او
۵۵۰	نکته ها
۵۵۰	۱. رابطه جهان بینی و ایدئولوژی
۵۵۲	۲. آغاز خلقت و دوام فیض
۵۵۵	بخش چهاردهم
۵۵۶	شرح و تفسیر: راهیان جهان دیگر دو گروهند
۵۶۱	بخش پانزدهم

۵۹۱	شرح و تفسیر: یکسان‌نگری منافع خویش و دیگران.....
۵۹۷	بخش شانزدهم.....
۵۹۷	شرح و تفسیر: خزانه دار دیگران مباش.....
۵۷۱	بخش هفدهم.....
۵۷۲	شرح و تفسیر: زاد و توشه آخرت را با دیگران بفرست!.....
۵۷۷	بخش هجدهم.....
۵۷۷	شرح و تفسیر: امروز بار خود را سبک کن!.....
۵۸۱	بخش نوزدهم.....
۵۸۳	شرح و تفسیر: درهای توبه و دعا به روی تو گشوده است.....
۵۹۶	نکته: شرایط استجابت دعا.....
۵۹۹	بخش بیستم.....
۶۰۰	شرح و تفسیر: هدف آفرینش.....
۶۰۵	بخش بیست و یکم.....
۶۰۶	شرح و تفسیر: دنیای فریبکار و اهل آن.....
۶۱۵	بخش بیست و دوم.....
۶۱۵	شرح و تفسیر: آنها که بر مرکب شب و روز سوارند.....
۶۱۸	نکته: مسافران جهان دیگر!.....
۶۱۹	بخش بیست و سوم.....
۶۲۰	شرح و تفسیر: هرگز تن به پستی مده.....
۶۲۹	بخش بیست و چهارم.....
۶۳۱	شرح و تفسیر: بیست و هفت اندرز گرانها.....
۶۴۷	بخش بیست و پنجم.....
۶۴۸	شرح و تفسیر: در برابر بدی‌ها نیکی کن!.....
۶۵۷	بخش بیست و ششم.....
۶۵۷	شرح و تفسیر: حق دوست را ضایع مکن.....
۶۶۳	بخش بیست و هفتم.....

۶۶۵	شرح و تفسیر: بیست و هشت اندرز دیگر.....
۶۸۹	بخش بیست و هشتم.....
۶۹۰	شرح و تفسیر: رفتار حکیمانه و عادلانه با زن.....
۶۹۴	نکته: موقعیت اجتماعی زنان.....
۶۹۹	بخش بیست و نهم.....
۶۹۹	شرح و تفسیر: تقسیم مسئولیت‌ها.....
۷۰۳	بخش سیام (بخش آخر).....
۷۰۳	شرح و تفسیر: همه چیز خود را به خدا بسپار.....

نامه های تاریخی امام علی علیه السلام

مقدمه

دومین بخش، مهم نهج البلاغه، نامه های امام علیه السلام به دوستان، دشمنان، امرا، فرماندهان و بعضی از رزندان خویش است که در آن، مسائل بسیار پرارزشی درباره خودسازی، تقوایین، کسب رذاری، نصیحت دشمنان و باز نمودن راه برگشت برای آنان و مسائل مهم دیگری را این قبیل بحث شده است.

محتوای این نامه ها به اندازه ای زیاده است که گویی امروز از امام علیه السلام صادر شده و برای مخاطبان زمان ماست.

این نامه ها که می تواند به عنوان درس برای قشر های مختلف مردم مورد استفاده قرار گیرد، از ذخایر مهم اسلام و زندگی امیر مؤمنان علی علیه السلام است و ای کاش همه سیاستمداران جهان بدان توجه می کردند و از آن برای اصلاح وضع جهان بهره می گرفتند. ترجمه فرمان مالک اشتر (دستور العملی که امام علی علیه السلام به مالک اشتر هنگام اعزام او جهت استانداری مصر فرستاد که در نامه ۵۳ در نهج البلاغه آمده است) به بعضی از زبانهای خارجی، و انتشار آن در سازمان ملل به عنوان یک سند، نمایندگان کشورها را به اعجاب و تحسین واداشته است و آن را مورد مطالعه قرار داده اند؛ که این نمونه خود قابل تأمل می باشد.

امثال نامه مذکور در بین ۷۹ نامه‌ای که در این بخش آمده کم نیست، گرچه هر کدام هدف خاصی را دنبال می‌کند.

نامه امام (علیه السلام) به فرزندش امام حسن (علیه السلام) درباره مسائل عرفانی و اخلاقی و خودسازی، نامه معروف امام (علیه السلام) به «عثمان بن حنیف» که به عنوان اعتراض از شرکت او در یک میهمانی اشرافی مرقوم گردیده، نامه معروف امام (علیه السلام) به شریح قاضی، نامه امام (علیه السلام) به «حارث همدانی»، نامه‌ای که به اهل مصر همراه مالک اشتر فرستاد و نامه‌های متعددی که به معاویه بن ابی سفیان نوشت و او را از عواقب شوم کارهایش با خبر ساخت، همه از نامه‌هایی است که در نوع خود کم‌نظیر است.
